

Asia: VN/14214/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi ja siihen liittyviksi asetusmuutosehdotuksiksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne lääkkeiden hintasääntelyyn ja lääketaksaan liittyvistä muutosehdotuksista.

Viittaamme Kaupan liiton lausuntoon asiassa.

Huomionne apteekkiveroon liittyvistä muutosehdotuksista.

Viittaamme Kaupan liiton lausuntoon asiassa.

Huomionne rajattuun itsehoitolääkevalikoimaan liittyvistä ehdotuksista.

Apteekkimyyntikanavan ulkopuolelle vapautettavaksi esitetty itsehoitolääkkeiden valikoima on hyvin suppea. Esitetty valikoima ei huomioi riittävästi kuluttajien tarpeita, jonka myötä uudistuksen lisäarvo kuluttajille jää vähäiseksi. Lisäksi esityksessä tulisi olla selkeä suunnitelma sille, miten itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttamista jatketaan tulevaisuudessa.

Apteekkien ulkopuoliseen myyntiin vapautettaisiin itsehoitolääkkeitä, joista jo nyt monia on mahdollista myydä kaupoissa ravintolisinä tai lääkinnällisinä laitteina. Muutos olisi marginaalinen, eikä näkyisi kuluttajalle parempana itsehoitolääkkeiden saavutettavuutena. K-ruokakauppojen aukioloajat ovat pääsääntöisesti laajemmat kuin apteekkien, jolloin laajempi valikoima olisi kuluttajan saavutettavissa myös silloin kun lähin apteekki on suljettuna.

Vapautettavan valikoiman osalta ei ole myöskään tarkasteltu, miten esimerkiksi muissa Euroopan maissa itsehoitolääkkeiden myyntiä on mahdollisesti vapautettu. Varsinkin vertailun puuttuminen muihin Pohjoismaihin on erikoista, sillä Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa itsehoitolääkkeiden myyntiä on jo vapautettu, joten kokemuspohjaa aivan lähimmistä verrokkimaista olisi saatavilla.

Tosiasiallisesti itsehoitolääkkeiden myyntiä on myös jo Suomessa vapautettu, sillä apteekkien palvelupisteiden kautta jo nyt myydään erittäin kattavasti itsehoitolääkkeitä. Apteekkien palvelupisteet turvaavat apteekkipalveluiden ja lääkkeiden saavutettavuutta alueilla, joissa ei ole toimintaedellytyksiä apteekkitoimipisteelle. Fimean mukaan (Apteekkien tilinpäätösanalyysi 2020-2023, 2025) apteekkien palvelupisteitä on tällä hetkellä 115. Haja-asutusalueilla ruokakaupat ovat usein palvelukeskittymiä ja myös joidenkin K-ruokakauppojen yhteydessä on apteekkien palvelupiste, jonka myötä näiden kauppojen kauppiaille ja henkilökunnalle on jo kertynyt kokemusta itsehoitolääkkeisiin liittyvistä toimintamalleista. Nyt esitetyssä muodossa uudistus johtaisi varsin erikoiseen tilanteeseen, jossa osassa ruokakauppoja olisi apteekkien palvelupisteiden kautta saatavilla huomattavasti laajempi itsehoitolääkkeiden valikoima.

Huomionne itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajennukseen liittyvistä ehdotuksista.

Emme kannata erillistä myyntilupavaadetta vapautettaville itsehoitolääkkeille, ja myös esitysluonnoksessa myyntilupavaatimuksen mahdolliset negatiiviset vaikutukset – eli myyntiluvan laajennuksia ei haeta – uudistuksen onnistumisen kannalta todetaan. STM:n asettaman itsehoitolääketyöryhmän näkemyksen ja lakiluonnoksessa todetun mukaan nyt vapautettavaksi ehdotetuilla itsehoitolääkkeillä ei ole suurta väärinkäytön riskiä. Nyt esitetty myyntilupavaade olisi myös este rationaalisen lääkehoidon toteutumiselle.

Viranomais- ja muiden maksujen tulee olla kohtuulliset ja huomioida, että apteekkien ulkopuolella myytävien itsehoitolääkkeiden valikoima on näillä näkymin hyvin suppea.

Huomionne itsehoitolääkkeiden vähittäismyyntilupiin liittyvistä ehdotuksista.

Vähittäismyyntilupiin liittyvien vaatimusten osalta on tunnistettava erilaiset liiketoimintamallit tasapuolisten kilpailuedellytysten varmistamiseksi. Lakiesityksessä ehdotetaan itsehoitolääkkeiden vähittäismyyntiin olevan mahdollista esimerkiksi yksiomisteisille päivittäistavarakaupoille, eikä siten huomioida lainkaan muita yleisiä yrittäjäryhmiä.

K-ryhmän päivittäistavarakaupan liiketoimintamalli nojautuu itsenäisiin K-kauppiaasyrittäjiin, ja Kesko puolestaan vastaa tukkuliiketoimintaan liittyvistä toiminnoista, kuten hankinnasta ja logistiikasta. Nyt esitetty kirjaus käytännössä tarkoittaa sitä, että Kesko ei saisi toimia hankintayksikkönä K-ruokakaupoille ja siten kilpailla samoilla tehokkuuseduilla kuin yksiomisteiset toimijat. Lopullisen lakiesityksen tulisi sallia tukkumyynti tilanteissa, joissa se tapahtuu yrittäjäryhmän sisällä.

Toimijoille tulisi mahdollistaa myyntiin aloittaminen heti vähittäismyyntilupahakemuksen jättämisen jälkeen.

Esitys ei myöskään mahdollistaisi lääkkeiden tehokasta hankintaa, vaan pyrkii ohjaamaan hankinnan kotimaisille lääkejakelijoille. Kilpailun ja tehokkaan hankinnan näkökulmasta keskeistä olisi sallia lääkkeiden maahantuonti.

Huomionne lääkeasetukseen sisältyvistä ehdotuksista.

Viittaamme Kaupan liiton lausuntoon asiassa.

Huomionne lääkemääräyksestä poikkeavaan lääkkeiden toimittamiseen tai lääkemääräysten ilmeisten virheiden korjaamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

-

Huomionne lääkekorvausten ehdolliseen korvattavuuteen liittyvien palautusmaksujen kohdentamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

-

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden perusteluista.

Viittaamme Kaupan liitto lausuntoon asiassa.

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden vaikutusten arvioinnista.

Viittaamme Kaupan liiton lausuntoon asiassa.

Huomionne muista esityksessä olevista ehdotuksista.

Viittaamme Kaupan liiton lausuntoon asiassa.

Vapaamuotoiset lausumat hallituksen esityksen luonnoksesta.

Itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttamisen aikataulu

Emme kannata ehdotettua aikataulua. Esityksessä ehdotetaan lain astuvan voimaan 1.1.2026 ja myyntilupahakemusten vastaanottaminen aloitettaisiin 1.10.2026. Vähittäismyyntilupia viranomainen puolestaan alkaisi vastaanottamaan vuoden 2027 alusta.

Apteekit saisivat automaattisen verohyödyn tuotteista, joilta apteekkivero poistettaisiin heti vuoden 2026 alusta, vaikka vähittäismyynnin laajentumiselle ei vielä olisi mitään takeita myyntilupahakemusprosessien käynnistyessä vasta reilusti myöhemmin. Apteekkivero tulisivin poistaa ainoastaan niiltä itsehoitolääkkeiltä, joille olisi haettu myyntiluvan laajennus, eli käytännössä apteekkivero voisi poistua tietyiltä itsehoitolääkkeiltä esityksenmukaisesti aikaisintaan 1.10.2026 jälkeen. Mikäli erillisestä myyntiluvasta luovuttaisiin, apteekkivero vapautettavilta itsehoitolääkkeiltä tulisi poistaa vasta siinä vaiheessa, kun kyseisten tuotteiden myynti olisi tosiasiallisesti mahdollista apteekkikanavan ulkopuolella.

Katsomme, että muutosten tulisi kokonaisuudessa astua voimaan 1.1.2026 ja mikäli myyntilupia joudutaan hakea, tulisi näiden vastaanottamisen alkaa niin ikään 1.1.2026. Jos tämä ei ole mahdollista, katsomme että sekä myynti- että vähittäismyyntilupahakemusten prosessit tulisi käynnistää samanaikaisesti 1.10.2026 tai vaihtoehtoisesti luopua kokonaan erillisestä myyntilupavaatimuksesta.

Esityksessä puutteelliset vertailut ja arviot

Esityksessä ei juuri lainkaan tuoda esille tai arvioida mahdollisia kuluttajille kohdistuvia hyötyjä itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttamisesta, vaikka kuluttajanäkökulma on uudistuksen kannalta se keskeisin. Esimerkiksi apteekkien palvelupisteitä ei ole huomioitu esityksessä, vaikka ne ovat palvelleet apteekin ulkopuolisena myyntikanavana jo pitkään.

Pidämme myös erikoisena, ettei esitysluonnoksessa ole lainkaan kansainvälistä vertailua itsehoitolääkkeiden myyntimalleista. Esimerkiksi Pohjoismaissa on pitkälti itsehoitolääkkeiden myyntiä vapautettu kattavin valikoimin. Mahdollisia kuluttajille koituvia hyötyjä olisi voitu arvioida myös kansainvälisen vertailun kautta.

Vähittäismyyntiluvan haltijalle asetettavat vaatimukset

Vähittäismyyntiluvan haltijoille ehdotetaan asetettavan velvoite muun muassa vastaanottaa itsehoitolääkkeiden palautuksia. Velvoite hyvin todennäköisesti johtaa siihen, että kuluttajat palauttaisivat päivittäistavarakauppojen yhteyteen myös muita kuin apteekkikanavan ulkopuoliseen myyntiin vapautettuja itsehoitolääkkeitä ja palautettavien tuotteiden kontrollointi olisi hankalaa. Huomioiden että apteekkikanavan ulkopuoliseen myyntiin esitetään vapautettavaksi vain hyvin rajattua valikoimaa, lääkepalautuksista muodostuvat kustannukset eivät tulisi jäädä vain esimerkiksi päivittäistavarakauppojen kannettavaksi.

Esityksessä on myös useita muita vähittäismyyntiluvan haltijalle asetettavia vaateita, esimerkiksi koulutus-, raportointi- ja laadunvarmistusjärjestelmiin liittyvät vaatimukset. Tämänkaltaisista uusista prosesseista tulisi saada mahdollisimman kattava ohjeistus hyvissä ajoin ennen varsinaisen toiminnan käynnistymistä.

Nila Niklas
Kesko Oyj